

« zurück blättern vor »

CECH subst. m. (f.), ab 1449; auch *cecha*. **1)** ‘Vereinigung von Handwerkern eines Berufs oder mehrerer verwandter Berufe’ – ‘stowarzyszenie rzemieślników jednego lub pokrewnych zawodów’: 1449 Przem II nr 589, STP *Hanula... duo maccella carnificum sua comisit fraternitati carnificum al. czechowi*. o 1472 AGZ VI 154, STP *Hoc contubernium al. czecha debet in se habere... modum et ordinem*. o 1512 ListRzeź w.26, SPXVI *a żadny Mistrz niema go prziiąc az list swego poczcziwego zachowania w Cechu Starfsich Mistrzow okaże*. o (1567) 1570 Herb.Stat. 307, L *Bractwa albo cechy, które rzemieślnicy w mieście między sobą zachowuią, maią bydź zniefione*. o (†1696) 1747 Pot.Jow. 231, L *Naymłodszy w cechu świeczki gasi*. o 1778 A.Zam. 80, L *Cech rzemieślniczy, towarzystwo iedney profesyi osób, które za nadanym sobie przywileiem, schadzki swoje miewaią, końcem utrzymywania między sobą porządku*. o [LBel.] (†1912) 1948–1952 Prus Studia 88, DOR *Chciałem (...) pokazać czytelnikom, w jaki to sposób niektórzy recenzenci usiłują zamykać usta nie należącym do ich cechu profanom*. o [arch.] (†1930) 1949 Ptaś.Miasta 125, DOR *Cechy były również organizacjami wojskowymi. Każdy z nich miał sobie przydzieloną jakąś bramę czy wieżę do obrony*. o [arch.] (†1941) 1951 Krzyw.L.Studia 66, DOR *Cech był początkowo więzią pomocy wzajemnej i organizacją walki klasowej przeciw patrycjatowi miejskiemu; z czasem zaś, gdy dawne zadania ustały, zamienił się w urządzenie regulujące stosunki rynkowe i zabezpieczające członków (majstrów) przeciw nadmiernemu współzawodnictwu*. – STP, SPXVI, MĄCZ, CN, TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR. **2)** ‘Vereinigung, Gesellschaft, Verbindung, Versammlung; Stand’ – ‘stowarzyszenie, towarzystwo, związek, zgromadzenie; stan’: 1549 RejKup v2v, SPXVI *Snacz y Bogu mjo będzie Weyzrzecz gdy naś czech ofiedzie*. o 1568 Rej Zw. 239, L *W iakim cechu fiedzisz, takim sam będziesz*. o 1581 Biał.Post. 59, L *Zydowie postali do niego posłów z cechu Faryzeuszów*. o 1611 Zygr.Pap. 145, L *Przed oblicznością Twoią każdego nabożeństwa ludzie widzę, a z mego cechu albo stanu żadnego nie widzę*. o 1633 Birk.Ex. 9, L *Chcecie nas wprawić do cechu onych olbrzymów, którzy potopu przyczyną byli*. o (1691) 1907 Pot.Ogr.Fr.2 379 *Żarty swobodne, ktore okazują śmiechu, Na stronę do swojego niech należą cechu*. o [LBel.] 1765–1784 Mon.76 132, L *Cechy Indyjskie = Kaszty*. – SPXVI, MĄCZ, L (fig. transl.), SWIL (fig.), SW (stp.). **3)** ‘Sitz oder Gasthaus einer Innung’ – ‘siedziba lub gospoda cechu’: 1564 Mącz 73a, SPXVI *Curia, Ratufz / też Cech albo bractwo*. o (1595) 1598 KlonFlis F, SPXVI *Gdy będzieysz w cechu / Zą łąfką / co słowo / Mow cząpkę ziqwzfy*. o [LBel.] 1.H.18.Jh. KomonDziej 16v, SP17 *Kilofy y Łopaty z Marami w Czechach chowano*. – SPXVI, MĄCZ, CN, TR, L (metonym.),

SWIL, SW, DOR. 4) ‘Geldbeitrag, Geldspende für ein Festgelage’ – ‘składka pieniężna na ucztę’: [einzQu.] 1588 Calep 108b, SPXVI *Asynbolus – Wolmy* [!] *odzapłaty cechu*. ○ 1588 Calep 1040a, SPXVI *Symbolum – Zanie* [!] *naczech spolni, spolni grosz dobiefiadi*. – nur SPXVI. 5) ‘Innungsmittglied’ – ‘członek cechu’: 1600 KlonWor 40, SPXVI *Potym mu go Cekarze do ręku podądzą: A cechowie go zbroyni śródkiem poprowadzą*. ○ (1594–1620) 17. Jh. MasDiar 136v–137r, SP17 *Cechy z miasta wychodziły z Chorągwiarni*. ○ [LBel.] 1730–1731 SapADiar 128, SP17 *Cechy wszystkie byli dawali ognia*. – nur SPXVI. 6) ‘Bergwerk, Grube, Schacht’ – ‘kopalnia, szyb’: [hapax] 1805 Staw.Dr. 213, L *Każda w szczególności kopalnia zowie się cechem czyli pieczarą, rudnikiem lub szybą*. – L (górn.), SWIL (górn.), SW (gór. stp.). ◇ **Var:** *cech* subst. m., 1449 Przem II nr 589, STP – STP, SPXVI, MĄCZ, CN, TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR; *cecha* subst. f., [hapax] 1472 AGZ VI 154, STP – nur STP. ◇ **Etym:** mhd. *zēche, zēch* subst. f., ‘Gesamtheit von Personen desselben Standes; Vereinigung mehrerer zu gemeinsamen Zwecken (Zunft, Bergwerksgenossenschaft und das ihr verliehene Feld); Ort ihrer Zusammenkunft; Geldbeitrag zu gemeinsamer Zehrung’, LEX. ◇ **Konk:** ↑*szyba*. ◇ **Hom:** *cech* subst. m., ‘Bettüberzug’, zuerst geb. L. ↑*cecha*. ◇ **Der:** *cechowy* adj., 1512 ListRzeż w.25, SPXVI Zuerst geb. MĄCZ, nur für Inh. 1; *cechownik* subst. m., [hapax] 1564 Mącz 73a, SPXVI Zuerst geb. MĄCZ, nur für Inh. 1; *cechowski* adj., [hapax] 1564 Mącz 464b, SPXVI Zuerst geb. MĄCZ, nur für Inh. 2; *cechowe* subst. n., (1564) 1959 LustrRaw 5, SPXVI Zuerst geb. MĄCZ, nur für Inh. 2; *cechownia* subst. f., ‘Wartehalle, in der sich Bergleute versammeln’, 1950 Morc.Pokład 221, DOR Zuerst geb. DOR, nur für Inh. 3, 6. ❖ Die Inhalte 1 bis 4 und 6 stammen aus dem Deutschen, Inhalt 5 ist eventuell eine individuelle dichterische Verwendung. Tsch. *cech* ‘Zunft’ ist bei GEBAUER durch einen einzigen späten Beleg (1474) vertreten, während poln. *cech* im 15. Jh. relativ häufig, im 16. Jh. sehr häufig ist (116 Belege im SPXVI und zwei für unseren Inhalt 4). So dürfte das polnische Wort eine direkte Entlehnung aus der gleichen süddeutschen Form *zēch* sein. Das isolierte *czecha* (1472) kann eine getrennte Entlehnung sein.